

שלושת חיבורי הדקדוק של
ר' יהודה חיוג' במקורם הערבי
ובתרגומם לעברית חדשה
מהדורה ביקורתית

עלי ותד ודניאל סיון

הוצאת הספרים של אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

Three Treatises on Hebrew Grammar
by R. Judah Hayyuj

*A New Critical Edition of the Arabic Text with
a Modern Hebrew Translation*

Daniel Sivan and Ali Wated

הפצה: מוסד ביאליק
www.bialik-publishing.co.il
מסח"ב 978-965-536-096-7

כל הזכויות שמורות
להוצאת הספרים של אוניברסיטת בן-גוריון בנגב
באר-שבע תשע"ב

תוכן עניינים

ז	פתח דבר
ט	רשימת הקיצורים והסימנים
י	רשימה ביבליוגרפית
יז	מבוא למהדורה
יז	1. המחבר
יח	2. חיבורי חיוג'
כ	3. סדר החיבורים
כא	4. המהדורה הקודמת
כו	5. המהדורה הנוכחית
לד	6. שיטת המהדורה

שלושת חיבורי הדקדוק של חיוג' [המקור והתרגום]

2	1. ספר הפעלים בעלי אותיות הרפיון
2	הקדמה
6	דברים על הנע והנח
12	אותיות הרפיון והמשך
16	היבלעות הנח הנעלים
18	בג"ד כפ"ת הבאים לאחר הנח הנעלים
20	אהו"י בהגייה
24	אהו"י בכתיב
30	פעלי נחי פה"פ אל"ף
54	פעלי נחי פה"פ יו"ד
56	בניין נפעל
58	בניין הפעיל
62	כלל הפעלים שפה"פ שלהם יו"ד
96	פעלי נחי עה"פ
100	העתיד
104	על הציווי ועל הפעול
106	על הפועל הכבד בבניין הפעיל
110	העתיד של בניין הפעיל
112	הציווי של בניין הפעיל
114	הסביל של בניין הפעיל
114	הנפעל

118	הכפלת למ"ד הפועל
124	כלל הפעלים שעה"פ שלהם אות רפה
186	פעלי נחי לה"פ
196	הפעלים שהפ"א והלמ"ד שלהם אותיות רפות
198	הפעלים אשר הפ"א שלהם נו"ן ולמ"ד הפועל אות רפה
204	כלל הפעלים רפי הלמ"ד המצויים במקרא
304	2. ספר פעלי הכפל
304	הדיבור על אודות פעלי הכפל
310	בניין הפעיל
314	בניין נפעל
322	כלל הפעלים בעלי הכפל המצויים במקרא
378	3. ספר הניקוד

פתח דבר

יותר ממאה ועשר שנים חלפו מאז שהופיעו בדפוס חיבורי הדקדוק של ה' יהודה חיוג' במקורם הערבי, ויותר ממאה חמישים שנים חלפו מאז הופיעו התרגומים שלהם לעברית המשוערכת (= עברית של ימי הביניים). חיבורי הדקדוק של חיוג' הם מהווים למעשה את ספר הדקדוק המדעי הראשון בדקדוק העברי. בחיבורים אלה חיוג' הצעיד את הדקדוק העברי אל השלב המדעי ומאז ועד עצם היום תורתו של חיוג' משמשת בסיס ללימודי הדקדוק העברי. התרגום העברי של חיבורים אלה נעשה כששים שנים אחרי חיבור המקור הערבי.

השאיפה להגיש לקורא המתעניין ולחוקר מהדורה מדעית מדויקת של שלושת חיבוריו הדקדוקיים של חיוג' היא שהנחתה אותנו להכין את המהדורה המוגשת במפעל זה, וזאת נוכח החסרונות והפגמים החמורים המצויים במהדורת המקור הערבי, שעליהם עמדנו בפירוט במבוא. בנוסף דאגנו להציג תרגום לעברית של ימינו, כיוון שהתרגום הקודם הוא תרגום של העברית ברובד של ימי הביניים, שהוא אינו קל לקורא של ימינו.

במהדורה המוגשת בזה לקורא השתדלנו להציב בפני הקורא טקסט מנופה ומדויק ככל האפשר, תרגום מהימן ומקוים שבעתיד הקרוב לכתוב את משנתו הלשונית של חיוג' כפי שהיא משתקפת בחיבורים אלה.

תודה מיוחדת למחלקה המזרחית בספריית הבודליאנה באוקספורד, שהתירה לנו לפרסם את כתב היד. תודה לאנשי המכון לתצלומי כתבי יד שעל יד הספרייה הלאומית בירושלים. תבוא על הברכה פרופ' ת' אריאב, נשיאת המכללה האקדמית בית ברל על תמיכתה במפעל חשוב זה.

עלי ותד
דניאל סיון